

Bir Ahlak, Siyaset ve Hareket Adamı Olarak Nurettin Topçu

Ergin Ögçem¹

Özet

Nurettin Topçu yakın dönem düşünce tarihimizin en önemli simalarından birisidir. Yaşamış olduğu zaman dilimi, eğitim hayatı ve benimsemiş olduğu görüşler bakımından özellikle Türk İslam Düşünce tecrübesi noktasında dikkate alınıp iyice tahlil edilmesi gereken bir fikir adamıdır. Bir filozof, mutasavvıf ve mütefekkir olması yanında, bir aksiyon ve eylem adamı olması onu farklı ve önemli kılan başlıca özellikleri arasında yer alır. Topçu Anadolu topraklarındaki kadim geleneğin ve mevcut durumun anlaşılması; buradan hareketle özellikle Batı ile münasebetimizin nasıl olması gerektiği noktasında geleceğe yönelik tesis edilecek projeksiyonda bize ilham verecek nadir şahsiyetlerden birisidir. O sebeple Topçuyu okumak, anlamak ve idrak etmek bir bakıma kendimizi fark etmek ve anlamak biçiminde değerlendirilmelidir. Bu bildiride büyük oranda Nurettin Topçu fikir, zihin ve hareket tarzı bakımından konu edinilecek ve bu çerçevede ortaya koymuş olduğu düşünce ve aksiyon modeli tartışma konusu yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, Hareket, İsyân, Eğitim, Siyaset.

Giriş

Nurettin Topçu Türk Milletinin dini, felsefi ve siyasi anlamda büyük değişim ve dönüşümler geçirdiği bir dönemin mütefekkiridir.² Kendisi, Müslüman Türk düşüncesindeki derin kırılma ve sarsıntıların olduğu bir dönemde yaşamış, kadim geleneğin izlerine vakıf olmanın yanında, tutulmak istenen yeni yolun neye tekabül ettiğini çok iyi bilecek bir bilgi ve birikime sahip düşünür olarak öne çıkmıştır. Özellikle Batı'da meydana gelen inanç ve düşünce değişimine paralel bir tarzdaki gelişimi önceleyen yeni dönemin bazı noktaları kendisi tarafından derin bir tahlil ve eleştiri konusu yapılmış ve bu yönde kendince bazı önerilerde bulunulmuştur. (A. O. Gündoğan: 2000, s.90) Topçu bu yeni süreçte özellikle varlık anlayışı noktasındaki değişime aşırı tepki

¹ Dr. Öğretim Üyesi D.P.Ü. İslami İlimler Fakültesi, ergin.ogcem@dpu.edu.tr

² Nurettin TOPÇU'nun tafsilatlı bir hayat hikayesi için Bkz. İsmail KARA, Nurettin Topçu Hayatı ve Bibliyografyası, Dergah Yayınları, İstanbul, 2013., "Ahlâk Davasına Adanmış Bir Ömür: Nurettin Topçu" İş Ahlakı Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, İstanbul 2009, ss.89-101. S. Seyfi Öğün, *Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1995, ss.46-53.

göstermiştir. Zira Tanzimat ve sonrasında Türk düşüncesinin merkezinde tayin edici unsur olarak Tanrı'dan insana doğru evrilmeyi esas alan köklü bir değişim isteği ve bu isteğin meydana getirdiği güçlü bir zihni bunalım ve kırılmalar yaşanmaktaydı.

Batı'nın kendi özelinde meydana gelen ve kısmen vukuu bulmasını meşru kılacak nedenleri de olan dini ve fikri dönüşümün aslında bizim coğrafya ve düşünce sistemimizde güçlü bir gerekçesi olmadığı gibi yeri de yoktu. Fakat Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren başlayan bu değişim aşkı; heveslileri tarafından sanki dönülmesi mümkün olmayan bir yol gibi algılanmaktaydı. O sebeple olsa gerek, bu ısrar ve tazyik neticesinde Osmanlı sonrası kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde yeni devlet düzeninin inanç, düşünce, eğitim, siyaset, ekonomi, kültür vs. her alanında köklü ayılabilecek değişimler artık bir beklentinin de ötesine geçerek realite halini almıştır.

Değişimin en hazin etkisi hiç şüphesiz toplumun varoluşsal kaygısına temel teşkil eden ontolojik telakkide meydana geldi. Müslüman Türk milletinin dine, ahlaka düşünceye dair kadim telakkisi ciddi bir kırılma süreci geçirdi. Yine bu değişim ve dönüşüm doğal olarak kavramsal alt yapıyı ve dolayısıyla epistemolojik zemini de esaslı bir şekilde sarstı. Batıda olduğu gibi bizde de dini kaygıların yerini dünyevi ve seküler kaygılar aldı. Ümmet ve millet şuurunu ortak bir çerçevede olağanüstü bir maharetle birleştirmiş olan Türk-İslam sentezi yerini, kökleri Orta Asya steplerine dayanan ve daha ziyade etnik milliyetçiliği esas alan anlayışa bıraktı. Buna bağlı olarak gönüllerdeki ümmet coğrafyası millet coğrafyasına, dolayısıyla fiziki sınırlar da misakı milli sınırlarına çekilmiş oldu.

Nurettin Topçu kendi milli ve dini yapımıza yabancı bu eylemlerin toplumsal işleyişin her aşamasında meydana getirdiği tahripleri gören bir kişi olarak bu duruma ömrü kifayet ettiği müddetçe itiraz etmiş, olması gerekenler noktasında fikir beyan etmek suretiyle tepki göstermiştir. Bildirimizde biz Topçu'nun; kurulmak istenen yeni düzen ve bu düzeni inşa eden manifestoya karşı göstermiş olduğu bazı direnç noktalarını dile getirerek değerlendirmelerde bulunmağa çalışacağız.

Nurettin Topçunun Varlık Anlayışı

Topçu'nun varlık anlayışının merkezini "Allah" teşkil eder. Bütün varlık onun iradesinin bir neticesi olarak meydana gelmiş ve ancak onunla ilişkilendirildiği zaman bir anlamı olacaktır. Mevcut düzeni ve varlığı ondan ayrı düşünmek, temellendirmeye çalışmak mümkün olmadığı gibi mantıklı da değildir. Hatta Allah dışında herhangi bir varlıktan, onun müstakil bir hüviyetinden söz etmek olanaksızdır. Bu yaklaşımdan dolayı her ne kadar Topçu'nun Panteist bir anlayışa sahip olduğu ihtimali akla gelse de; aslında o İslam Tasavvufunun Vahdet-i Vücut düşüncesine tekabül eden bir anlayışı benimsemiştir.

Bizim de izini sürmekte olduğumuz, Modern Batının tek tipçi bilgi anlayışı perspektifinde Tanrı'ya ve Tanrı düşüncesiyle ilişkilendirilebilecek hiçbir benimseyişe yer yoktur. Farklı bir

gelenekten beslenmiş olmamıza rağmen ne yazık ki bu düşünce bizim zihinlerimizi de kuşatmıştır. Topçu bu tehlikenin farkındadır ve tüm itiraz ve isyanı da aslında buna yöneliktir. O sebeple Topçu, insanın en ulvi yönü olan ruhunu her anlamda devre dışı bırakan, varlığı kendi maddi boyutu içerisinde bir kalıba sıkıştırmaya çalışan bu anlayışa şiddetle karşı çıkar. Kaldı ki, fizik dünya ve onun prensipleri çerçevesinde cereyan eden hususlar üzerinden bir epistemoloji inşa etmeye çalışan yeni bilgi anlayışı da aslında itiraz ettiği metafizik illetine en başta kendisi müpteladır. Zira bu anlayışın ileriye sürdüğü savların birçoğu belli bir noktadan sonra reddettiği metafizik unsurların sınırlarıyla kesişmiş durumdadır. Dini metafiziklere itiraz ne kadar makul ve meşru ise, bu tür teorilerin bilgiye konu olan kısmının ötesindeki bölümleri de o derece itiraz noktasında meşruiyete açıktır.

Diğer taraftan materyalist bir felsefe üzerinden varlık anlayışını inşa ve pekiştirme teşebbüsünde olan bilim adamı ve çevrelerin diğer bir handikabı da mevcut bilgi birikiminin sığılığı ile ilgilidir. İnsanlık bugün bilimsel anlamda dile getirdiği ve iddia ettiği birçok meselede henüz yolun başındadır. Evrenle ilgili tasavvurumuz mevcut olanın çok cüzi bir kısmına dahi müsavi değildir. Vakıa bu iken, buradan hareketle ancak olumsal bir yaklaşımın söz konusu olabileceği bir durumda, zorunlu ve mutlak yargılardan söz etmek her şeyden önce bilimsel tavrın kendi iddialarına aykırıdır. Dolayısıyla bu indirgemeci yaklaşımın savları elbette ki Topçu nezdinde çok hoş karşılanamazdı. Nitekim Topçu kendi zaviyesine uygun düşecek şekilde mevcut bu anlayışın her daim muarızı olmuştur.

Genelde inanç sahibi insanları, özelde ise Müslüman türkü anlamlı ve değerli kılan şey onun hissetme, algılama, hayatı yorumlama, varlıkla ilişki kurma, kısacası ruhi yönüdür. Kuru bilimsel tasavvura indirgenmiş ruh halinin bir Müslüman tarafından kabul edilmesi mümkün değildir. Sağlıklı bir ruh ve bilince sahip olan bu cemiyetin ferdi mutlak olarak bu dayatmaya isyan edecektir. Çünkü Topçu'ya göre böyle bir kabule razı olmak her şeyden önce bizim varoluşsal kaygı ve temellerimizi elimizden alacak, hayatımızın anlamını tüketecektir. Müslüman-Türk'ün bir vazifesi de bu dayatmaya itiraz etmek, isyan halinde olmak ve sonsuzluğa meyleden tarafla bu sonluluk çukurundan kurtulmak olmalıdır.

Nurettin Topçu'da Ahlak ve Hareket

Topçu için ahlak aslında her şeydir. Ona göre ahlak, insan olmanın imkânını temin eden şeydir. Bu yönüyle hayatın ta kendisidir. Kendimize, çevremize, zamana, mekâna, bütün bir yaşama, çok daha önemlisi Allah'a karşı tavrı alışımızın şekil ve istikametini belirleyen şeydir ahlak. Topçu için ahlak o denli önemlidir ki, ona göre ahlakı insan yaşamından çıkardığında fert düzeyinde onu hayvana, toplum düzeyinde ise sürüye indirgemiş olursunuz. (Kök, 1992, s.103) O sebeple ahlakımız tüm insanlık için evrensel nitelikte standartlara sahip bir seviyede olmalıdır.

Topçuda ahlak, benimsemiş olduğu hareket felsefesiyle doğrudan ilişki içerisindedir. Bu felsefenin en önemli tarafını ise din yani İslam meydana getirir. Hareket Topçuda bir isyan

hareketidir. Daha mükemmel olana yükselme adına mevcut duruma bir isyan. Dolayısıyla ahlak anlayışının temelinde de bu isyan duygusu vardır. Ahlaki evrilmemiz onun açısından daha ulvi ve yüce olana yükselme adına düşük profilli ahlaki duruma bir isyan biçiminde gelişim göstermelidir. Hem hareketin hem de ahlakın kendisine yöneldiği merkez ise Allah olmalıdır. Yani bizdeki hareketin, ahlaki isyanın bir ifadesi de Allah'ın bizdeki isyanıdır. Hareket ve isyanın meşruiyeti de aslında buradan gelmektedir. Aksi bir durum anarşi olurdu. Topçu'nun bizi hayat kanunlarının taziyikinden kurtararak ulûhiyete teslim eden hamle olarak tanımladığı "isyan" kavramı (Topçu, 1997b, s. 42) tam da buna uygun düşmektedir.

İnsan sadece düşünen, hisseden, duygu sahibi olan bir varlık değildir. İnsanı farklı kılan diğer bir tarafı da onun kasıtlı bir biçimde eylemde bulunabiliyor olmasıdır. Topçu'nun zaviyesinden bakıldığında hareket sadece insana ait bir cevherdir ve insandaki biçimiyle hareket hep daha mükemmele, en mükemmele olan bir özlemin ifadesidir. (Topçu: 1995, s. 25) Hareketteki daha mükemmele duyulan özlem, iradenin kendi dışına çıkması ve evrensel nizama, sonsuzluğa doğru yol almasını sağlar. Bundan dolayıdır ki sadece isteyerek yapılan harekette ahlakiliğin damgası vardır.

Hareketin yönü sonsuz olana doğru olmalıdır. Sonsuzluğa yönelmeyen hareket eksiktir. Evrensel nizamın dışında gerçek ahlaklılık yoktur. Çünkü bu nizamın dışında gerçekleşen hareketler aynı ölçüde iyiliğe ya da kötülüğe yol açabilecek niteliktedir ve bunu önlemek hiçbir şekilde mümkün değildir. (Topçu, 1995, s. 26) Zira hareket, "sonsuzluğun bir çağrısı, bir yankısıdır: Oradan gelir, oraya gider. (Gündoğan, 2006, s.20)

İnsan yaşadığı koşulların biçimi ve enforme edilme şekli bakımından evrensel ahlaka yönelme noktasında bazı sıkıntı ve engellemelerle hatta esaret durumuyla karşılaşabilir. Ahlâkî hareket dediğimiz şey; evrensel iradeye yeniden kavuşmak üzere bir çeşit değişim ile bu esareti kırmaktır. İlim, sanat ve ahlâk, kendi sahaları içerisinde, bu esaret şekillerini aşmaya, onlara isyan etmeye yönelik hareketlerin iradesini oluştururlar. Nitekim hakikat aşkıyla nebatî tabiatımıza isyanı, sanatla hayvanî tabiatımıza isyanı, ahlâk ile de, nefsi için sevmekle ögünen insanî tabiatımızın üstüne bizi yükseltecek Allah'la birlikte yapılan isyanı" yaşarız. (Topçu, 1997b, s. 42-43)

Topçu'da ahlak tabiatüstü alana ait bir hakikattir. Fakat özellikle Aydınlanma sonrası girilen süreçte Batı zihniyetinin her alandaki indirgemeci tavrı ahlak alanına da nüfuz etmiş, ahlakın hakikatleri olgusal hakikatlere kıyasla anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu yeni anlayışın yaptığı belki de en önemli hata, bilginin alanı ile ahlakın alanını bir ve aynı görmüş olmasıdır. Ahlakın elbette ki rasyoneliteye karşılık gelen taraf ve yönleri vardır. Ancak son kertede ahlak dediğimiz alan bilgi alanının üzerinde bir mevkie sahiptir. Dolayısıyla ahlaka ait hakikatler olgu hakikatleri değil, daha ziyade değer hakikatleridir. (Topçu, 1997b, s. 27-29)

Diğer taraftan Topçu, gözlerini kapayıp vazifesini yapan ve sonrasını önemsemeyen conformist ahlâk anlayışına da karşıdır. Hatta Topçu'nun ahlak konusundaki vaziyet alışında bu anlayışın büyük etkisi vardır desek yeridir. Conformist ahlâk temelde, ferdî iradeleri toplumun

kölesi haline getiren, kişinin yaratıcılığını öldüren ve bunu yapmakla ferdi etkisizleştiren bir ahlâktır. Yaratıcılık yerine taklidi benimseyip uysallığı esas alan conformist ahlâkın hakikatte ahlaki bir yanı yoktur. Oysa sadece kendini bulan fert, şahsiyet sahibidir, yaratıcıdır. Hakikatler peşinde koşan bir idealisttir. O etrafında cereyan eden anormalliklere isyan etmek istemektedir. Buradan da anlıyoruz ki; Topçu'nun ahlâk anlayışının merkezinde sorumluluk duygusu vardır. Topçu tarafından hareketin bizzat sebebi olarak düşünülen sorumluluk, "beni harekete sürükleyen ve bende doğan zorlayıcı emirdir." (Topçu, 1997b, s. 42-43) Bu zorlayıcı emir düşünme faaliyetini doğurur. İnsan düşündükçe yapacağı hareket konusunda kendini çok daha sorumlu hissetmeye başlar. Sorumluluğa bağlı olarak gelişen hareket esnasında hürriyetimiz ortaya çıkar. Hürriyet, "içten veya dıştan iradeye yabancı hiçbir kuvvet tarafından zorlanmaksızın bizzat kendi seçimi ile kendi kendisini belli bir harekete yönrltmr hususunda iradenin sahip olduğu kudrettir." (Topçu, 1998a, s. 144) Hür olmak bir hareketten sonra yeniden doğmaktır; bir yolun sonunda yeni bir yola girmektir. Eşyayı değiştirmek ve kendi eliyle kendini değiştirmektir. (Topçu, 1995, s. 28)

Topçu'ya göre insanda ahlaka yön veren bir isyan vardır. Ancak insandaki isyanın kaynağı kendisi değildir. Bu isyan sonsuzun davetinin ortaya çıkardığı bir durumdur. İnsanın ilk olarak kendisine karşı ortaya koyduğu bir isyanla başlayan bu süreç, aşamalı bir biçimde yükselerek ilahi varlığa itaate kadar ulaşır. Dolayısıyla sonsuzun davetinden kaynaklanan bu isyan aynı zamanda onun bizdeki bir yansıması olarak belirir. Nihayetinde bu isyan sonsuzdan gelen ve yine ona dönecek olan bir isyandır. Burada sözünü ettiğimiz isyan bir bakıma Tanrıya giden yolda insanın kendisinden başlayarak bir hesaplaşma sürecine girmesidir. Bu nedenle isyanda hiçbir şekilde keyfilik ve nefsanilik olamaz. İsyanın ateşleyicisi ve istikametinin tayin edicisi Allah'tır. İradeye dayanan isyan, bizatihi Allah'ın insandaki isyanıdır. Bu isyanın meydana gelebilmesi belli bir kıvam gerektirdiğinden ancak mistik ruhlarca gerçekleştirilebilecek bir isyandır. O nedenledir ki; bu duygu her dönem ilk olarak Allah'ı bütün varlığıyla en yüksek düzeyde idrak eden mistik ruhlarda ortaya çıkmıştır. (Aydoğdu, 2009, s.449)

İradeyi dıştan zorlayan kuvvetler cemiyetten gelirler. Bizi içten zorlayan kuvvetler ise alışkanlıklar ve ihtiraslarımızdır. Hür hareket, bütün bunlara isyan etmek suretiyle iradeyi esareten kurtaran kuvvettir. Bu kuvvet, bir hareketi yapmak olduğu gibi bir hareketi engellemek, yapmamak biçiminde de tezahür edebilir. İrade, insanı esaret altına alıcı kuvvetlere karşı kendini koruyup, ahlâkî ilkelere göre hareket edince, hürriyet, ahlakilik vasfını kazanır. (Topçu, 1997b, 43)

Topçu'da ahlak nizamının bağlı olduğu yegâne otorite Allah'tır. Zira insan Allah'ın hem tüm kâinat üzerinde, hem de kendisi üzerinde mutlak tasarruf sahibi olduğunu bilir. Bu nedenle insan mutlak bir bağla, Allah dışındaki tüm unsurları onun varlık sahasının dışına iterek münhasıran ona bağlanır. Din burada insana aracılık ve yardım eden bilgidir ve dinin bütünüyle hâkim olduğu, barındığı âlem, ruhi hayatımızın en derin tabakasıdır. (Topçu, 1998b, s. 192-194) O sebepledir ki referansları derunumuzdan gelmeyen, yüzeysel ve pragmatik gerekçelere odaklı ahlak anlayışlarının Topçu açısından herhangi bir önemi yoktur.

Modernizmin tek tip dayatmalarına karşı olduğu kadar, postmodern anlayışların göreceli yaklaşımlarına karşı da bir tepkidir aslında Topçu'nun ahlaki duruşu. Bugün verilecek mücadelede Topçu'nun aşkın referanslara dayanan bu ahlak anlayışının geliştirilmesi, güncelleştirilmesi ve benimsenmesi elzemdir. Özellikle gençliğin her anlamda kuşatılmış olduğu, zevk ve tercihlerinin sürekli bir biçimde kontrol altında tutulup acımasızca yönlendirildiği, adeta sabitelerin kalmadığı böyle bir dönemde güçlü temelleri olan bu ahlak sisteminin yeniden ihya ve inşasına ihtiyaç vardır. Bütünüyle pozitivist, materyalist bir eğitim sisteminin cenderesine sıkışmış olan nesle gerçek anlamda manevi bir ruh üfleyip onun tohumlarına yeniden nefes verebilmek her şeyden önce onun asli kimliğine vurgu yapan bu ahlak nizamının ihyası ile mümkündür. Maddenin kutsallığı ve krallığında, insanın en yüce tarafının kurban edilmek istendiği bir dönemde ruhların hidayet ve dirayeti için bu noktada da isyan zorunludur. Düşünmek yetmez, düşüncenin hareketle ihya olması şarttır. O nedenle toplum, kaderini sonraki nesil ve dönemlere taşıyacak büyük ruhların yetiştirilmesine muhtaçtır.

Ahlak hareketle pekiştiğinde gerçek bir kimliğe kavuşur. Topçuya göre Hareket “insanlığın her yeni doğuşu, -yani her Rönesans- kendi dışında tedarik edilen yaratıcı kuvvetlerle kendi benliğine doğuştur. Bu hareketlerin getirdiği ilim, sanat, felsefe ve hukuk bir cemiyet içinde doğar ve bütün insanlığın malı olur. Her Rönesans bütün insanlığın bir cemiyet içinde doğuşudur. Bu doğuş her zaman bir karanlıktan kurtuluşla beraberdir ve her sahada özgürlüğün yaratıcısıdır” (Topçu, 1961, s.73). Topçu için hürriyet harekettir. Hareket etmek hür olmaktır. Ancak hür adam ahlâk sâhibidir. Hareket, kendinden çıkmaktır, dolayısıyla kendine karşı gelmektir. Hareket tabiatüstü bir özlemdir, ilâhî olana yürüyüştür, dolayısıyla bir isyandır. İsyân Allah'ın bizdeki hareketidir. Benliğin Allah'ın iradesine boyun eğişi en büyük faaliyet olarak bir atılış hamlesidir. O, belli bir hareketin yerine hür hareketi koyar. O hâlde hakikî hürriyet Allah'a aittir. O bizde gerçekleşmiş ilâhî hürriyettir. Öyleyse isyan, hareketimizdeki bu hürriyetin teyidinden başka bir şey değildir. Asla isyan etmemiş olan, hiçbir zaman hareket etmemiş demektir. Her hür hareket bir isyandır... Hareketi 'ferdin Allah'a atılışı', isyanı da 'Allah'ın bizdeki hareketi' olarak gören Topçu'nun isyanı anarşizme, nihilizme, bireyciliğe prim vermez. Hareketin sonu Hallâc'a varır. (Şahin, 2006, s.69)

İnsanda isyan ve hareketi meydana getiren duygu ıstıraptır. Fakat ıstırapta öyle herkeste bulunabilecek bir duygu değildir. Bu hakikatleri herkes göremez, onları görebilen ancak kalp adamıdır. O zaman ıstırapı duymak için öncelikle karakter adamı ve ıstırap adamı olduğu kadar kalp adamı da olmak gerekir. İstırapla kalp adamı, varlığı tanır ve sever. Görüldüğü gibi Topçu'da ıstırap insanın asıl mayasıdır, ona başka varlıkları tanıtip hissettiren hayatın en umumi gözüdür. Başka bir ifadeyle ıstırap hareket adamının hikmete ulaması için bu yolda karşılaşmış olduğu istekler, engeller ve acılardır. İstırap istemektir, istemek ise acı çekmektir. Çünkü bu sıradan bir istek değildir, neyi, ne zaman, nasıl ve kimden isteyebileceğini bilebilen bir istektir. İstırap isyan ahlâkına giden yoldur, onu konuşan ve terennüm eden kalbin yoludur. Harfsiz, sözsüz, sessiz konuşabilen kalbin dilidir. Şu halde düşünürümüzde ıstırap, “insanı, yaratıkların son halkasında

ilâhî varlığın eşiğine ulaştırarak belki bir gün bu kapıyı açtıracak olan kutsal kuvvettir.” (Topçu, 2006, s.79.)

Ahlak bağlamda sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Ahlak nizamının kurulması her şeyden evvel ancak eğitimle mümkün olabilecek bir şeydir. Sağlıklı ve güçlü bir ahlak nizamı dünyevi kazanç ve menfaatlerden sakınmakla elde edilebilir. Özellikle dini referanslar çerçevesinde geliştirilecek bir ahlak nizamında Allah rızası dışında hiçbir şeyin hesabı söz konusu olmamalıdır. Bu ise engin ruh ve merhamete sahip gönüllerin başarabileceği bir şeydir. Merhametli kişi yaradılışının bir gereği olarak o sorumluluğu yüklenenecek kişidir. Yine bu merhamet duygusundan dolayıdır ki; merhamet sahibi var olmanın esprisine uygun olarak yaşamayı bilen, bu yaşamın bir gereği olarak her şeyin derdini ve mesuliyetini taşıyan, bu mesuliyet uğrunda hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan kişidir. (Civelek, 1992, s. 55-56.) Böyle bir merhameti kuşanan adam ancak hareket adamı olabilir. Zira Hareket adamı, feragat, fedakâr ve ıstırap adamıdır. Kendini ve toplumu kurtarmak adına kendi varlığını feda edebilen kişidir.

Nurettin Topçu ve Eğitim

Eğitim bir toplumdaki yetişkin bireylerin sonraki kuşaklar üzerinde kasıtlı ve planlı bir şekilde meydana getirmek istedikleri davranış değişikliği olarak tanımlanabilir. (Kuzgun, 2000, s. 1) Diğer taraftan eğitimi; iki büyük âlemin, kâinatın ve insan ruhunun sırlarına, derinliklerine açılmış bir pencere (Şahsuvaroğlu, 2002, s. 87) olarak betimlemekte mümkündür. Eğitim şayet yetişmekte olan bir neslin davranış, duygu, düşünce ve ahlakında olumlu manada bir değişim gerçekleştirmeyi amaçlıyorsa; bu değişimi meydana getirecek olan anlayışın o milletin genetik kodlarına uygun olması gerekir. Hatta bu bir zorunluluktur da diyebiliriz. Kaldı ki; bir milletin eğitim konusunda kendi derin kökleri yerine başka referans ve temellere dayanan bir anlayışı tercih etmesi Topçu açısından kabul edilmesi olanaksız bir durumdur.

Mektebi mabed, dersi ibadet olarak gören bir anlayışın sahibidir Topçu. Eğitim onun düşüncesinde yaşamsal bir kaygıya tekabül eder. Bütün yaşamı boyunca gönüllere hitap etmeyi amaç edinmiş olan Topçu, kalabalıktan uzak, elinden geldiğince münzevi bir hayatı önemsemiştir. Üstün zekâsı, yazmaya olan düşkünlüğü, muhakeme, murakabe, muhasebe gücü ve hitabetiyle kitleleri düşünce planında tesiri altına alabilmiş ender bir ruh ve fikir adamı olarak temayüz etmiştir. (Gündüz, 2015, s.53)

Topçu Türkiye’de uygulana eğitim sisteminin bütünüyle Batı taklitçiliğine dayanan, pozitivist ve materyalist temelli bir eğitim olduğunu düşünür. Türk toplumunda pozitivist paradigmaya geçişin yeni olmadığını, bunun Osmanlı Dönemi’nde başladığına özellikle dikkat çeker ve “Meşrutiyet nesli, üç asır önce kaybedilen ilham ile yaratıcılığın metafizik semalarından aklın dar sınırlarına inmişti” (Topçu, 2010, s.39) diyerek, bilimci ve saf akılcı bu Avrupaî yaklaşıma tepki gösterir.

Ona göre yeni eğitim sisteminin esaslı ve köklü bir hedefi yoktur. Gayesi daha ziyade aspirin niteliğinde edebileceğimiz gündelik ve pratik amaçlara hizmet eden fertler yetiştirmektir. Alanında uzman, yetkin güçlü mütefekkirler yetiştirmek artık yeni eğitim müfredatının derdi değildir. Oysa “her telden biraz çalmak, pek sathî ansiklopedik bilgilere sâhip olmak insanı derin tefekküre ısındırmaz.” (Topçu, 2010, s.88) “Asrımızın, ihtisas asrı olduğu ve bütün ilim kollarında keşiflerin günden güne çoğaldığı su götürmez bir realite iken, ilkokulun dördüncü sınıfından lisenin son sınıfına kadar dersleri birbiri üzerine yığıyor ve her birini döne döne tekrar ediyoruz.” (Topçu, 2010, s.87)

Toplumsal eğilimin, arzu ve isteklerinin doğru yönetilmesi, milletin üyeleri arasında insicamın temini (Cevizci, 2012, s. 39) ancak bir milletin topyekûn kimliğini yansıtan köklü ve ciddi bir eğitimle mümkün olacaktır. O sebeptendir ki Topçu, kendi döneminin pozitivist ve pragmatist eğitim anlayışını şiddetle reddetmiştir. Bunun yerine maneviyatı önceleyen idealist bir eğitim anlayışını benimsemiştir.

Gerçekten de eğitim konusunda Batı’ya öykünürken, onu sadece fen ve teknoloji merkezli bir anlayış olarak algılayıp, değerden bağımsız varsaymak en büyük yanılgılardan birisidir. Çünkü Batı Eğitimi ne sadece bütünüyle pozitif bilimleri önemseyen bir temele dayanır, ne de sanıldığı üzere değerden yoksun değildir. Dikkatle baktığınızda orada bir zihniyetin mücessem hale gelmiş olduğunu görürüz. Zira tüm bu gelişim ve ilerleyişin yönünü tayin etme noktasında etkin bir zihniyet vardır. Dolayısıyla Batının gelişmişliğini alalım, zihniyetini önemsemeyelim demek ham bir hayaldir. Kaldı ki, her birikim neticede kendisini inşa eden maddi ve manevi tecrübelerin bir ürünüdür.

Her milletin kendi karakterine uygun (Rousseau, 2009, s. 107), fakat aynı zamanda etrafındaki gelişmeleri de takip edebilecek milli bir eğitime gereksinimi vardır. Bu noktada her millet planlı, amaçlı, düzenli ve kontrollü bir faaliyet içerisinde olmalı (Türer, 2011, s. 7), eğitim ve öğretim ameliyesini bu çerçevede gerçekleştirmelidir. Bunun aksi bir tavrı takınıp, kendi özgeçmişleriyle yüzleşmelerine dahi müsaade edilmeden, belli bir istikamette ve zorlayıcı bir tarzda yönlendirme yapmak, aslında eğitilmek istenen kitleye bir görüş açısı kazandırmaktan öte onları önyargı sarmalına müptela etmek anlamına gelecektir. (Schopenhauer, 2007, s. 78).

Topçu için eğitim asla ve kat’a günü kurtarmaya yönelik bir çaba olmamalıdır. Tam aksine eğitim, bütün bir geleceği inşa etme faaliyeti olarak görülmelidir. O sebeple devlet olarak pragmatik kaygılardan uzak, bütün bir toplumun hatta insanlığın geleceğini temine yönelik kuşatıcı bir eğitim seferberliği içinde olmak icap eder. Ancak Topçu’ya göre Türk toplumunda kendi öz benliğine karşı çok ciddi bir yabancılaşma vardır ve ne yazık ki bu olumsuz durum her geçen gün daha da artmaktadır. Bunun temel nedeni ise hali hazırda sağlıklı bir düşünce, felsefe ve eğitim geleneğimizin olamayışdır. Üstelik Türk toplumu uzunca bir zamandan beri her sahada tatminsiz bir taklitçiliğe esir düşmüş durumdadır. (Topçu, 1998c, s.80).

Zamanımızda cemiyet hayatını en çok tehdit eden hususlardan birisi de keyfiyet noktasındaki hassasiyetin terkedilmiş olmasıdır. Bugün toplumumuzda ciddiyetten uzaklaşmanın

ortaya çıkardığı çok ciddi bir disiplinsizlik sorunu vardır. Bu ciddiyetsizlik eğitimde kalite-nitelik (keyfiyet) yerine, nicelik (kemiyet)'in ön plâna çıkmasına sebep olmuştur. Okullarda kabiliyetlerin, zekâların üstün vasıfların geliştirilmesi yerine, hemen herkese belli bilgilerin boca edilmesi yıkıcı bir politika olarak uygulanmaktadır. Bundan dolayı okullarımız adeta birer diploma dağıtım merkezi haline gelmekte, eğitimin, kansız, cansız ve ruhsuz bir hal almasına neden olmaktadır. Oysa Topçu'ya göre disiplin bir cemiyetin şuurudur. Disiplinsiz ne bir millet, ne bir ordu, ne bir aile, hatta ne de bir ticarethane idare edilir (Topçu, 2010, s.92-93).

Eğitim resmi bir müessesenin uhdesinde, dört duvar arasına ve dönemsel kaygılara orantılanacak bir faaliyet değildir. Eğitim hayatın her alanında mütemediyen sürmesi elzem olan bir faaliyettir. Topçu'nun "Maarifi" eğitim, "mektebi" de "okul" kavramı ile çoğu yerde aynı anlamda kullanmasının bir nedeni de budur. Zira o maarifi mektep hayatı ile sınırlamaz ve onu hayatın tamamına yayar. Maarif kavramının içeriğini bir anlamda "hayat boyu eğitim", "informal" ve "yaygın eğitim" manasında doldurur. Maarif/eğitim ona göre her yerdedir: "örf ve âdetlerde, mesleğimizde, ticaretle, dinimizde, devletimizde, millî tarihimizde, devlet büyüklerinde, seyahatte, hüsranda, ruhumuzda, insanlar arası iletişimde, muamelâta. Hulasa eğitimi hayatın bütün cephelerinde aramalıyız" (Topçu, 2010, s.53-54) der. Maarif yalnız mekteplerde okutmak ve okuyanlara bir takım bilgiler vermek değildir. O, bir milletin bütün hâlinde, düşünme ve yaratıcılık sahasında seferber edilmesidir. Başka bir deyişle maarif, bir cemiyetin düşünüş tarzının, kültürünün ve ideallerinin cihazlanmasıdır. (Topçu, 2010, s.78) .

Mektep maarifin merkezi, ruhlara üflenecek iksirli nefesin membaıdır. Bu nefesin yerli ve köklü olması için milli olması da esastır. Topçu'ya göre bir milletin ruhunu yapan, inşa eden, biçimlendiren ve süsleyen maariftir. Maarifin çöküşü demek, milletin ruhunun yerlerde sürünmesi, ölmesi demektir. Maarife değer vermeyiş millet ruhunun yıkılışını hazırlar. Maarif hangi yönde yürürse milletin ruhu da onun arkasından gider. Topçu "millet, maarif demektir" diyecek kadar eğitim ve toplum arasında doğrudan bir bağ kurar. Milletin gerçek istiklâlinin de mektep istiklâlinden geçtiğini belirtir ve "milletimin istiklâlini kazandım, mektebin istiklâlinden vazgeçtim" diye övünmek sade bir vatan katiline yakışır" (Topçu, 2010, s.30) diyerek, millî bir eğitim nizamının kurulamayışını sert bir şekilde eleştirir.

Bir milletin en büyük düşmanı taklitçilikdir. Ama ne yazık ki devletin tüm müesseseleri bu hastalığa müptela bir durumdadır. Ona göre "maarifîyle basınıyla, sahnesiyle, sinemasıyla, ailesiyle, partisiyle, bölgeciliğiyle, hatta diyanet teşkilatı ve mezhepçiliğiyle bütün kuvvetler ve bütün müesseseler millî birliği parça parça etmektedir" (Topçu, 2010, s.153). Bu taklitçi dejenerasyondan kurtulmak her şeyden önce mektebin milli olmasıyla mümkündür. Ona göre mektep ancak "millî mekteptir" (Topçu, 2010, s.16). Mektep; millet kültürünün, millet ruhunun bayrağıdır. Vatan topraklarında yalnız o bayrak dalgalanır. Yabancı mekteplerin yayacağı kültürler, bir memlekete medeniyet ve irfan getirmez, belki o milletin kültürünü yara bere içinde perişan bırakır, millî şahsiyetin millet kültürü ile vücut kazanmasını imkânsız kılar (Topçu: 2010, s.47). Mektep sadece bir bina değildir. Adeta ruh taşıyan bir mekanizmadır. Nasıl ki ibadet için

girdiğiniz mabet üzerinizde kendine uygun bir tesir bırakıyorsa, mektepte adeta bir ibadet duygusu uyandıracak biçimde planlanmalıdır. (Topçu, 2010, s.98)

Eğitimin belli kademeleri ve bu kademelere göre verilmesi gereken eğitim programı olmalıdır. Ona göre ilköğretimin gayesi, kalbin terbiyesidir. İlköğretimde bilgi yığını yapmak, o mekânı anlamsızlaştırmak demektir. Orasının temel amacı olgun bir insan olma yolunda ilk adımın atılmasıdır (Topçu, 2010, s.111-112). İlkokuldan sonra gelen orta öğretimde gaye aklın terbiyesidir. Burada muhakemeye dayalı, sağlam bir genel kültür vermek orta öğretimden bekleneni sağlamaktır. “Genel kültür vermek, her ilimden bir çeşni tattırmak, ruhun bütün melekelerini birbiriyle düzenli olarak inkişaf ettirmektir” (Topçu, 2010, s.118-9). Orta öğretimden mezun birisinden beklenecek en önemli şeylerden birisi de ana dilini hakkıyla bilecek düzeyde olmasıdır. (Topçu, 2010, s.125). Zira ana diline hâkim olmayan bir gençliğin diğer hiç bir alanda hakikî başarı göstermesi mümkün değildir.

Topçu'nun ilk ve orta öğretimden sonra sürekli değindiği ve çoğu kez yakındığı, sert eleştiriler getirdiği eğitim kurumu ise üniversitedir. Ona göre günümüz üniversitesi darülfünuna nazaran her bakımdan gerilemiş durumdadır (Topçu, 2010, s.142). Üniversiteyi çoğu kere şahsî menfaat peşinde koşan, üzerinde ihtisas yaptığı alanlarda bile salahiyeti olmayanların doldurduğunu, buradan devlete ve millete asla fayda gelmeyeceğini belirtir. Topçu, üniversitenin devlet içinde devlet yaşatan korkunç bir teşekkül (Topçu, 2010, s.144) olduğunu söyler. Aslında temelden kurulamayan düzenin tavanı da berbat ettiğini; temelin tavan, tavanın temel gibi algılanarak bu duruma mutlak neşter vurulması gerektiğini düşünür. Zira temel olarak ilk kademe alınacaksa; ilk önce işe orada eğitim veren hocayı yetiştiren üniversitenin ele alınmasıyla başlanması gerekir. Çünkü üniversite çökmüş, kokuşmuş, kendi kendini tahrip edip bitirmiş, milletin vücudunda kanser hâline gelmiş bir yapıdır (Topçu, 2010, s.150) Ancak karamsar olmak için bir sebepte yoktur. Zira ona göre bin yıllık tarihi olan milletimiz kendi varlığının ifadesi olacak üniversiteyi yeniden kurabilecektir.

Diğer taraftan Topçu, dine ve metafiziğe dair unsurları skolastiğin kuramları olarak görerek eğitimin dışına atmaya çalışan yeni zihniyetin; bilimi ve pozitivist düşünceyi putlaştırarak adeta yeni bir skolastiğe neden olduğunu ileri sürer. “Üniversite hocaları müspet ilim diyerek, ilim alanını bir puta çevirmiştir.” (Topçu, 2010, s.137) ki, bu skolastiğin çok daha ileri bir aşamasıdır. Topçu'ya göre, teşkilat yapısı, zihniyeti, çalışma ahlâkı, ilim adına yapılan yayınlarıyla her tarafı çöken, çürüyen bu müessese toptan kaldırılarak yenisi yapılmadıkça (Topçu, 2010, s.145) üniversiteden bir şey beklemek nafiledir. Diğer taraftan Topçu; yükseköğretimin amacının orta öğretimden farklı olduğunu ve burada temel gayenin ihtisas yapmak ve farklı ilmî alanlarda uzmanlaşmak olduğunu belirtir. (Topçu, 2010, s.83)

Topçu'ya göre bu memlekette bir başka problem de din eğitimidir. Ülkenin cin eğitimi ne yazık ki büyük ölçüde ehliyesiz kişilerin elindedir. Kendilerine şeriatçı diyen hocalar, bir nevi ahiret polisleri gibi aramızda dolaşmakta ve dünyalıklarını dinî hizmetlerden sağlayarak dini

kendilerine sermaye yapmaktadırlar. Oysa Tekkelerin temiz olduğu ve henüz kalpazanların eline geçmediği devirde tasavvuf, halka gerekli dinî terbiyesini veriyordu. (Topçu, 2010, s.155).

Topçu'ya göre eğitimde önemli olan birçok unsur vardır, ancak bunların en önemlisi öğretmendir. Eğitim demek, öğretmen demektir. Teorik ve pratik anlamda talebeye yol gösterecek öğretmenlere ihtiyaç vardır. Vazifesini sadece anlatacağı dersten ibaret gören öğreticiler Topçu'ya göre eğitim kavramı içerisinde değerlendirilebilecek kıymete haiz değildirler. “Maarif demek muallim demektir.” diyen Topçu'nun Türkiye'nin maarif davasının merkezine yerleştirdiği kavram “öğretmen”, kendi ifadesiyle “muallimdir”. Ona göre Muallim meselesi, maarif davasının özüdür. Maarifi yapacak olan muallimlerdir. (Topçu, 2010, s.95). Topçu eserinde bilinçli bir tercih olarak “öğretmen” ve “öğrenci” kelimelerini kullanmaz. Muallimi maarif davasının en yapıcı ve esaslı unsuru olarak kabul eder. Bunun hemen yanında da “talebeyi” zikreder ve onu da hakikatler peşinde koşmayı kendine meslek edinen insan olarak tanımlar. (Topçu, 2010, s.100-102)

Millet ve Medeniyet Anlayışı

Osmanlı'nın son dönemlerinden Cumhuriyete uzanan yolda devlet yapısında ve millet algısında farklılaşmalara neden olacak bazı gelişmeler söz konusu idi. Özellikle Fransız Devrimi ile başlayan süreç İmparatorlukların dil ve etnik yapı esasına göre parçalanmasını öngörüyordu. Dolayısıyla bu durum çeşitli etnik ve dini temele sahip milletlerden oluşan imparatorlukları olumsuz yönde etkilemişti. Bu etkinin en şiddetli ve derin bir şekilde hissedildiği yer hiç şüphesiz Osmanlı Devleti oldu. Parçalanma sürecine dikkatli bir şekilde baktığımızda özellikle dini anlamda ortak referans oluşturamadığımız milletlerden başlamak suretiyle bu çözülme dini referans noktasında ortak olduğumuz farklı unsurları da kapsayacak bir biçimde gelişim gösterdiğini ve bu rüzgârın etkisiyle yeni ulus devletlerin ortaya çıktığını görürüz.

Topçu, Batı taklitçiliğinin bu bölünme sürecini de doğrudan etkilediği kanaatindedir. Zira ona göre son dönem Türk aydınının Batı ile münasebetinde birtakım çarpıklıklar mevcuttu. Bütünüyle taklide dayalı bu yönelimin ardında, medeniyet ve kültür arasında ayırım yapamamamın ortaya çıkardığı bazı sıkıntılar vardı. Aydınımızın bu noktadaki basiretsizliği mevcut durumun çok daha ağırlaşmasına kendi adımıza çöküşün hızlanmasına neden olmuştur. Oysa Topçu medeniyet ve kültürü farklı değerlendiriyordu. Ona göre: “medeniyet, insanlığın muayyen tarihi devirlerinde bir zümre cemiyetin benimsediği vasıtalarla çalışarak ortaya koyduğu ve yaşattığı teknik eserlerin ve yaşayış şekillerinin bütünü iken; kültür, bir cemiyetin kendi tarihi içinde meydana getirdiği değer hükümlerinin bütününü ifade ediyordu.” (Topçu, 1978, s. 67)

Topçu'ya göre; medeniyet ve kültürün aynı şeymiş gibi algılanması, kültürün kendine has biricikliğinin göz ardı edilmesi, bir başka milletle olan ilişkinin kültürel kaygılardan ziyade medeniyet perspektifinden bakılarak kurulmaya teşebbüs edilmesi her zaman ilişkiye konu olan milletin kültürel kodlarına zarar verecek bir gelişim göstermiştir. Osmanlı'nın son dönemlerinde Batı'ya gönderdiği birçok genç beyin de ne yazık ki bu hastalıktan kendisini koruyamamıştır.

Kültür ve medeniyet arasındaki ayrımı tam olarak yapamadıkları için -bazı istisnalar hariç- Batı'ya gönderilen aydınlarımız katı birer Batı hayranı ve taklitçisi olarak geri döndü. Oysa kültürde maddi olan değil, manevi yani ruhi olan ön plandadır. Kültür sadece kendisini yaratan milletin malıdır ve bu kültür içerisinde inşa edilen bilim, felsefe, ahlak, sanat ve hatta din o millete özgü olması bakımından millidir. Topçuya göre yapılması gereken şey, teslimiyetçi anlayışı bir an evvel bırakıp, gelişmiş ileri medeniyetlerin metotlarından istifade etmek ve fakat kendi mazimizden, kaynaklarımızdan kopmadan bununla yine kendi bilimimizi ve medeniyetimizi inşa etmek olmalıdır. (Topçu, 1978, s. 70-72)

Her medeniyet kendisini kendi kültürel kodları doğrultusunda, geçmişten edinmiş olduğu kendisine has bir tecrübe ile inşa eder. Bu inşa sürecinin içerisinde o medeniyetin mimarı olan milletin tüm birikimi yer alır. Büyük bir emek ve çabanın ürünü olan böyle bir yapıya hiçbir emek sarf etmeden kendinizi ait veya ona sahip hissetmeniz bir beyan ve ifade olmanın ötesinde anlam taşımaz. Batı medeniyetinin bizim tabiatımıza bütünüyle ters olan en temel zaafı, maddeyi ruha üstün tutmuş ve insanı adeta maddeye esir etmiş olmasıdır. Gelişmişliği bütünüyle teknik alana hasretmiş olan Batı, ruhi anlamdaki ihtiyaç ve inkişafı o derece önemsememiştir. Bu tercih doğal olarak Batı insanını beklenen mutluluğa ulaştırmamıştır. O sebeple bizim için doğru olan Batı'ya öykünmek yerine, kendimize çok daha yakın olan doğu milletlerinin de içinde olduğu bir medeniyet havzasında yer almaktır. (Topçu, 1970, s. 68.)

Millet ve milliyet bağlamında temas edilmesi gereken diğer bir mesele de, Türk Milleti'nin milletleşme sürecindeki engin tecrübesidir. Türk Milleti Anadolu'ya geliş sürecinde millet olma noktasında derin bir tecrübe yaşamıştır. Din ve millet kavramları İslamlaşma sürecinde Türk'ün zihninde çok farklı açılımları da beraberinde getirmiştir. Burada hem Türk kimliği ve hem de İslam kimliği başka hiçbir coğrafyada rastlanmayan nitelik kazanmıştır. Türk kimliği İslam'la birlikte belli bir ırka, etnisiteye ait olma indirgenmişliğinden, bir millet olma mertebesine yükselirken, İslam algısı da çölün sert ve müsamahasız katı anlayışından insana hayat veren adeta bir ruh ve hareket iksirine dönüşmüştür. Bu sebeptendir ki Topçu geline noktadan geriye dönüp örneğin soy milliyetçiliğine dayalı bir Turancılık fikrini savunma düşüncesinde olan Ziya GÖKALP'in tutumunu adeta vatan toprağından kaçmak olarak tavsif etmiştir. (Topçu, 1997b, s. 135) Böyle bir iddiayı dile getirmek bir bakıma ruhçu milliyetçilikten maddeci milliyetçiliğe geçişin ilk adımı olacaktır. (Topçu: 1997, s. 156) Kaldı ki Fransız pozitivist ve Amerikan pragmatizmi tarafından desteklenen Cumhuriyet Dönemi inkılaplarının ve dolayısıyla milliyetçilik fikrinin temelinde de büyük oranda GÖKALP'in etkisi vardır. Açıktır ki Ziya GÖKALP'in savunmuş olduğu milliyetçilik anlayışını bu şekliyle benimsemek bizi kendi köklerimize yabancılaştıracaktır. Topçu bu yabancılaşmayı şu ironik cümle ile dile getirir: "Öyleyse Hüdavendigarlar, Gazi Osmanlar nedir? Bizans bir takım avare kılıçlara mı teslim olmuştu? Topkapı Sarayı'nda görülen bir tarih ve bir milletin siması değil midir?" (Topçu, 1998a, s. 16-17). Gökalp gibi düşündüğümüzde, bu sorunun bizimle ilişkili bir cevabı ne yazık ki olmayacaktır.

Topçu'ya göre aslolan millettir. Milliyetçilik ise bir idealdir. Ona göre millet: "kökleri mazide, gövdesi halde bulunan, dalları ve yaprakları istikbale uzanan, geçmişte, halde ve gelecekte hatıraları, temayülleri ve tasavvurlarıyla birleşmiş bir varlık"tır. (Topçu, 1997a, s. 150) Bizi yaşatan hayatî kuvvetler ise kaynağını dinden almakta ve Anadolu toprağında Oğuz Türklerinin ruhunu yoğurmaktadır. Öyleyse bizim milletimizin başlangıç tarihi olan 1071, milliyetçiliğin de başlangıç tarihidir. Bunun bilimsel adı da "Anadolu Türkleri Tarihi"dir. (Topçu: 1997b, s.141)

Anadolu Milliyetçiliğinin kendine has bir yapı ve tavrı vardır. Onu ayrıcalıklı kılan da üzerine inşa edildiği esaslar olacaktır. Topçu bu esasları şu şekilde sıralar:

1- Millet dini, onun ahlâkını, örflerini ve kalbini yoğurmuş, Türk-İslâm medeniyetine yön ve kaynak olmuş İslâm dinidir. (İslâm'a milleti inşa etme sürecinde pratik işlerlik kazandıran, milleti ise kavramsal ve içerik bakımından bir üst aşmaya taşıyan tanımlama görüyoruz burada.)

2- Büyük vatan Anadolu toprağıdır. (Topçuda sadece toprak olarak değil, düşünce, kültür, sanat, felsefe ve medeniyet bağlamında da merkez Anadolu'dur.)

3- Soyumuz, Oğuz çocuklarının, Anadolu'nun dokuz yüz yıllık tarihi içinde bu topraklarda kaynaşmalarla eriyip aslını kaybetmeyen Türk soyudur. (Millet manifestosu)

4- Dilimiz bu ülkede yüzyıllar boyunca devam edegelen tarihî olgunlaşma içinde varlık kazanan müşahhas ve zengin Türk dilidir. Ferdî isteklerin icadı olan mücerret ve hayatsız dil, millî dil olamaz.

5- Devlet, büyük çoğunluğu köylü olan kütlenin iradesini yaşatan merkeziyetçi, otoriteli ve mesuliyetli devlettir. (Burada Antik Yunan'da özellikle de Sokrat'ta görülen (G. Skirbekk-N. Gilje, 2004, ss. 81-84) , daha sonra çok daha katı bir biçimde Platon tarafından savunması yapılan bir devlet tasviri dikkat çekmektedir. Zira Sokrat da Platon da demokratik çağrışımları olan devlet düzenine zaafiyete sebep olacağı gerekçesiyle hep karşı çıkmıştır.)

6- İktisadî sistemimiz, halkın bütün içtimaî ihtiyaçlarını karşılayan ve her ferdi iş ahlâkıyla seferber eden asrın geçer deyimiyile ruhçu sosyalist sistemdir. (Topçu: 1997b, s. 283-284).

Topçu'ya göre yukarıda esasları belirlenmiş olan yapı bu millete uyabilecek en ideal yapıdır. Hatta tesis edildiğinde; bu yapı millet iradesinin ve hâkimiyetinin gözüktüğü yer olacaktır. (Topçu, 1998, s. 46.) Topçunun zaviyesinden bakıldığında; İradesini ve otoritesini fertlerin ve zümrelerin çıkarları uğrunda kullanan devlet yıkılması gereken; Allah'a ulaştırıcı yoldan giderek iradesini ve otoritesini yaşatan devlet ise yaşa(tıl)ması gereken devlettir. Diğer taraftan; anarşiye sebep olmak suretiyle otoriteyi ve merkezi gücü zaafa düşüren her türlü liberal ve ferdiyetçi anlayışa da Topçu şiddetle karşı çıkmıştır.

Bizim Batı'ya karşı duyduğumuz derin hayranlık, kavram ve sistemlerin yanlış anlaşılmasına, onlara karşı yersiz cephe alınmasına da sebep teşkil etmiştir. Topçu'ya göre Anadolu ruhunu en iyi biçimde yansıtabilecek olan "sosyalizme" karşı düşmanlığımızın temelinde de aslında bu ön yargının etkisi vardır. Oysa kapitalist, ruhsuz, maddeye esir olmuş Batı

medeniyetinden olduğu kadar; materyalist, ihtilalci, anarşist bir komünist tehlikeden bizi koruyacak olan; ruhçu, devletçi, muhafazakâr, otorite sahibi bir sosyalizm olacaktır. Kaldı ki Topçu'ya göre; milliyetçiliğin içtimaî hayatta ferdi yaşayışa karşı koyan bir doktrine bağlanması lâzımdır. Kendi menfaatlerinden önce milletin menfaatlerini düşünen, kendi evinden önce köyünü ve şehrini yükseltip güzelleştiren, cemiyeti ve milleti için yaşadığına inanan, nefisini cemaate adanmış olan insan ancak "milliyetçiyim" diyebilir. (Topçu, 1997b, s. 174.)

Topçu kendi savunmuş olduğu biçimiyle sosyalizme "Müslüman Anadolu Sosyalizmi" der ve bu kavramsallaştırmayı: "İslâm'ın ruh ve ahlâkına sahip olacak Anadolu'nun insanını ve bütün hayat kuvvetlerini, ferdî menfaatlerle ihtirasların sınırları dışına çıkarıp bir ilahî bölgede, tam iktidarı ile sağlam iradenin disiplini altına, millet selameti yolunda toplulukla seferber etmek" şeklinde ifade eder. (Topçu, 1997b, s. 174.) Topçu'ya göre sosyalizmin bu biçimi Anadolu insanını her türlü ahlaksızlıktan, menfaat çevrelerinin sömürsünden kurtaracak, onları huzur ve güven içerisinde yaşatacak bir nizamdır. Kapitalizm bir sömürü, komünizm bir kin davası olduğu halde; sosyalizm bu şekliyle bir hak davası, hatta İslam'ın ta kendisidir. İnsana ait olan her şeyin değerini belirleyen temelde ahlaktır. O sebeple Topçu'nun eğildiği her konunun bir boyutu mutlak surette ahlakla ilişki içerisindedir. Onun açısından sosyalizm türü bir iktisadi yapı ancak İslam'ın adil paylaşım esasını gözeten ahlaki çerçeveyi karşılayabileceğinden dolayı önemsenmesi ve benimsenmesi gereken bir sistemdir.

Yine aynı ahlaki perspektiften bakması dolayısıyla Topçu demokrasiye de oldukça mesafeli durur. Demokrasi çoğunluğun arzu ve istekleri istikametinde vücut bulan bir yönetim biçimi olduğundan bünyesinde toplum aleyhine büyük riskler barındırır. Zira çoğunluk her zaman ahlak, erdem ve bilgi bakımından yüksek nitelikli kimselerden oluşmayabilir. Bu durum toplumu yönetenlerin o anki durumuna göre birtakım ahlaki, dini ve ictimai zaafılara neden olabilecek anarşik olaylara sebep teşkil edebilir. Üstelik herkesin birbirine müsavi sayıldığı bir toplumda o toplumun kaderini tayin edecek olan keyfiyet meselesi de önemini kaybedebilir. Bu durumda ayakların baş, başların ayak olduğu bir düzen pekâlâ kurulabilir. O sebeple Topçu toplumdaki yozlaşmanın ve ahlaki düşüklüğün nedenlerinden birisi olarak gördüğü demokrasiyi makul bir yönetim biçimi olarak görmez. (Topçu, 1998a, s. 130)

Topçu ve Siyaset

Nurettin Topçu tüm hayatını Türk milletinin yaşamsal kodlarının yeniden doğru bir zemine oturtulması noktasına teksif etmiş, bu yönde olağanüstü bir gayret içerisinde olmuştur. Milleti doğru bir şekilde tesis edilmesi noktasında fayda sağlayacak tüm imkânların meşru olmaları koşuluyla kullanılmasına taraftar olmuştur. Esasında çok sıcak bakmadığı siyasetle olan münasebeti de bu yönüyle ele alınması gereken bir konudur. Topçu milliyetçi muhafazakâr bir anlayışın ülkede din ve ahlak noktasındaki yozlaşmayı durdurma noktasında faydalı olacağı kanaatini taşıyordu. Bu sebeple özellikle Adalet Partisi zamanında ülkenin geleceği ile ilgili

alınması düşünülen manevi tedbirlere destek olmuş, hatta aktif olarak siyasetin içinde bulunma teklifini de kabul etmiştir.

27 Mayıs askerî darbesinin menfi etkilerinin mümkün olan en kısa zamanda telafisi için gayrı resmi olarak Ali Fuat Başgil'le birlikte AP'nin kuruluş çalışmalarına katılmış ve 1961 seçimlerinde "kazanamayacağı bir yerden" aday olmayı kabul etmiştir. 4 Ekim 1961 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın İstanbul Valiliği'ne yazdığı notta "Konya ilinden müstakil senato adayı olduğunu bildiren iliniz Erkek Lisesi Felsefe öğretmeni Nurettin Topçu'ya görevinden ayrıldığı tarihten 20 Ekim 1961 tarihine kadar izin verildiği" belirtilmektedir. Muhtemelen Eylül ayının ikinci yarısından sonra izin dilekçesini vermiş ve seçim bölgesine, Konya'ya gitmiştir. Fakat gerek cumhurbaşkanlığı seçimi gerekse Demirel'in parti başkanlığına getirilmesi sırasında partinin takındığı tavırlar üzerine bu çevre ile münasebetlerini kesmiştir. (Kara, 2009, s. 95)

Sonuç

Osmanlı'nın son dönemlerinden başlayarak özellikle Cumhuriyet ve sonrasında sistematik bir şekilde artan Batı hayranlığı ve taklitçiliği Nurettin Topçu'yu yaşamı boyunca rahatsız eden başlıca mesele olmuştur. O sebeple mücadelesinin temel hedefi de, mutlak teslimiyete dayanan bu taklitçi zihniyet olmuştur. Batı ile münasebetlerin müspet noktalarda kurulmasına itirazı olmamakla birlikte; özellikle eğitim, din, ahlak, siyaset gibi konularda özgün olmamız gerektiği hususunda ısrarcı olmuştur. Kadim ve zengin bir birikim üzerinde oturmamıza rağmen, referansları itibariyle hemen hiçbir noktada kesişmediğimiz bir yapıya özenmenin bizi sürükleyebileceği felakatlere işaret ederek çıkış yolları önermiştir. Bu noktada özellikle ahlak ve eğitim konularını kasıtlı bir biçimde ön plana çıkarmış ve Türk Milleti'ni yeniden saygın konumuna yükselmesini biraz da bu iki husustaki ciddi duruşa bağlamıştır.

Bu toprakların fiziki coğrafyadan ziyade bir gönül coğrafyası olduğuna vurgu yaparak yeniden devrimci büyük kalp adamları yetiştirmemiz gerektiğine şiddetle vurgu yapmıştır. O her fırsatta dünyevileşmeye, bencilleşmeye, kendine yabancılaşmaya karşı tıpkı büyük mistiklerin yaptığı gibi isyan etmemizi ve harekete geçmemizi salık vermiştir. Bu isyanın ana çatısını İslam ile çerçevelerken, yönteminde özellikle tasavvufi yolun tercih edilmesine vurgu yapmıştır. Ancak bunu yaparken aksiyonu olmayan, daha mükemmeli için mevcut duruma isyan etmeyen hiçbir içe kapanmayı da meşru görmemiştir. O sebeple münzevi tasavvufi hayatı benimseyen yalnız mutasavvıflardan ziyade, halk içinde ve hareket halinde olan mutasavvıfları tercih etmiştir.

Türk Milleti'nin cihanşümul bir tarzda yeniden organize olabilmesi için eğitim siteminin tepeden tırnağa yeniden ele alınması gerektiğinin düşünen Topçu, ilkokuldan başlamak üzere bütün eğitim müesseselerimizin ıslah edilmesi gerektiğini savunmuştur. Hem dini ve hem de dünyevi ilimlerde ezberciliğe dayalı anlayışı terk ederek, düşünmeyi, akıl ve tefekkürü ön gören derin analizlere açık bir sisteme geçmemiz gerektiğini vurgulamıştır. Onun bütün bunları düşünürken Anadolu'yu merkez olarak alması ve bu mesuliyeti Türk Milleti'ne yüklemesi, dönemin mevcut

algının aksine hala burayı düşüncenin merkezi olarak görmesinden ileri gelmektedir. Dolayısıyla Topçu, milletimizin yetişmekte olan evlatlarının özgüven ve sorumluluk bilincini yeniden pekiştirmesi, nasıl bir davayı omuzlamak üzere yolda olduklarını fark etmeleri için onlar tarafından mutlaka okunması, tanınması ve fikirlerine aşına olunması gereken bir değerdir.

Kaynakça

- Aydoğdu, H. (2009). “Ahlak Filozofu ve Hareket Adamı Olarak Nurettin Topçu”, *AÜ. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 40, ss.439-462.
- Barker, S. E. (1970). *Greek Political Theory*, London: Pulished by Methuen.
- Boyle, W. (2015). *Fransız Devrimi*, İstanbul: Dost Kitabevi.
- Cevizci, A. (2012). *Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Say Yayıncılık.
- Civelek, M. (1992). “Düşünce Dünyasından Bir Demet”, *Nurettin Topçu'ya Armağan*, İstanbul: Dergâh Yayınları, ss.55–59.
- G. Skirbekk, G.-Gilje, N. (2004). *Antik Yunan'dan Modern Döneme Felsefe Tarihi*, İstanbul: Üniversite Kitabevi.
- Gündoğan, A.O. (2000). “Nurettin Topçu”, *Doğu Batı*, Sayı: 11, Mayıs- Haziran-Temmuz, ss.89-105.
- Gündoğan, A.O. (2006). “Topçu ve Hareket Felsefesi”, *Hece*, Sayı: 109 (Özel Sayı: 11), Ocak, ss. 15-22.
- Gündüz, M. (2015). “Muhafazakâr-Modernist Bir Cumhuriyet Aydını: Nurettin Topçu'nun Eğitim Görüşleri”, *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, Kış 2015, ss.45-88.
- Kara, İ. (2009). “Ahlâk Davasına Adanmış Bir Ömür: Nurettin Topçu”, *İş Ahlakı Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Kasım, ss. 89-101.
- Kara, İ. (2017). *Nurettin Topçu Hayatı ve Bibliyografyası*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kök, M. (1992), “Nurettin Topçu ve Rönesansımız”, *Nurettin Topçu'ya Armağan*, İstanbul: Dergâh Yayınları, ss.97–105.
- Kuzgun, Y. (2000). *Rehberlik Ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Mollaer, F. (2009). “Nurettin Topçu İçin Bir Entelektüel Biyografi Denemesi”, *Nurettin Topçu (22-62)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Rousseau, J. (2009). *Emile ya da Eğitim Üzerine*. İstanbul: Say Yayınları.
- Schopenhauer, A. (2007). *Seçkinlik ve Sıradanlık Üzerine*. İstanbul: Say Yayınları.
- Şahsuvaroğlu, L. (2002). *Nurettin Topçu*. Ankara: Alternatif yayınları.
- Topçu, N. (1970). *Kültür ve Medeniyet*, İstanbul: Hareket Yayınları.
- Topçu, N. (1978), *Milliyetçiliğimizin Esasları*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (1995), *İsyân Ahlâkı*, (çev., Mustafa Kök-Musa Doğan), İstanbul: Dergâh Yayınları
- Topçu, N. (1997a). *Ahlâk Nizamı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (1997b). *Yarınki Türkiye*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (1998a). *İradenin Davası/Devlet ve Demokrasi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (1998b). *İslâm ve İnsan/Mevlana ve Tasavvuf*, İstanbul: Dergâh Yayınları,
- Topçu, N. (1998c). *Büyük Fetih*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2006). *Var Olmak*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2010). *Türkiye'nin Maarif Davası*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Türer, A. (2011). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Detay Yayıncılık.